

Το προδικαστικό ερώτημα στο ΣτΕ (γενικά και ειδικά στις φορολογικές υποθέσεις)

Ι. Δημητρακόπουλος

Πάρεδρος ΣτΕ

Ομοιότητα πιλοτικής δίκης / προδικαστικού

- Ουσιαστικές προϋποθέσεις: ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος (σημασία) που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων (αφορά πολλούς)
- Κρίση από Επιτροπή ΣτΕ (όχι περαιτέρω στάδιο ελέγχου) / Κρίση από ΤΔΔ (καταρχήν όχι έλεγχος ΣτΕ – Ολομ. 1841/2013)
- Υποχρέωση τεκμηρίωσης (διαφορά?) – Ισχύει και όταν δικονομικό ζήτημα?
- Έννοια και κριτήρια εκτίμησης? Στενή έννοια (εκκρεμείς υποθέσεις) ή ευρεία έννοια (φύση ζητήματος και δυνητικές συνέπειες ανεξαρτήτως εκκρεμών υποθέσεων λ.χ. ΣτΕ 89/2019)

Πρακτική Β' Τμήματος για ουσιαστικές προϋποθέσεις

- Τεκμήριο συνδρομής τους, σύμφωνα με κρίση ΤΔΔ
- Δεν απαιτείται κάποια ιδιαίτερη τεκμηρίωση
- Δεν γίνεται ειδική σκέψη για ουσιαστικές προϋποθέσεις – εμμέσως υιοθετείται ευρεία έννοια – όχι ανάγκη αναγωγής σε εκκρεμείς υποθέσεις [λ.χ. ΣτΕ 2282/2014 (έλλειψη ημερομηνίας έκδοσης στην προσβαλλόμενη διοικητική πράξη)]

Διαφορές πιλοτικής δίκης / προδικαστικού

- Αίτημα (πρωτοβουλία) διαδίκων και απόφαση Επιτροπής ΣτΕ / απόφαση ΤΔΔ
- Εισάγεται στο ΣτΕ η υπόθεση (ένδικο βοήθημα ή μέσο) / εισάγεται μόνο το ερώτημα (δεν ελέγχονται κατ' αρχήν οι οριστικές διατάξεις/κρίσεις του ΤΔΔ, λ.χ. για το παραδεκτό – όρια από τον έλεγχο του λυσιτελούς του ερωτήματος – βλ. όμως και διατακτικό ΣτΕ 1440/2018 και πρώτη σελίδα σε αρχικές αποφάσεις ΣτΕ)

Υποβολή του προδικαστικού

- Διακριτική ευχέρεια ΤΔΔ («μπορεί»)
- Περιορισμοί από δικαιολόγηση θεσμού (επίκαιρη απονομής δικαιοσύνης και ενότητα νομολογίας, ασφάλεια δικαίου/ειρήνη στην έννομη τάξη - επίσης ενδεχόμενη αποτροπή δημιουργίας διαφορών)
- Περιορισμοί από θέση Διοικ. Δικαστή: όργανο του συστήματος απονομής της διοικητικής δικαιοσύνης – η αρμοδιότητα του Δικαστή πρέπει να ασκείται κατά τον πλέον επωφελή για το σύστημα τρόπο
- Δυνατότητα του Διοικ. Δικαστή να ασκήσει σαφώς μεγαλύτερη επιρροή στη λειτουργία του συστήματος μέσω του προδικαστικού (και του σκεπτικού του)

Λυσιτέλεια του προδικαστικού

- Πρέπει να ανακύπτει πράγματι στο πλαίσιο συγκεκριμένης διαφοράς (κρίσιμο και λυσιτελές για την επίλυσή της) – Έλεγχος ΣτΕ (δυνατότητα αναδιατύπωσης, ώστε να “διασωθεί”)
- Υποχρέωση ΤΔΔ για επαρκή τεκμηρίωση μέσω παράθεσης του αποδεδειγμένου πραγματικού και του σχετικού νομοθετικού πλαισίου (Ολομ. 1841/2013)
- Έστω κι αν το ερώτημα είναι αλυσιτελές (και συνεπώς απαράδεκτο), η απόφαση του ΣτΕ μπορεί να παρέχει χρήσιμα στοιχεία για ερμηνεία ή εφαρμογή σχετικών κανόνων δικαίου, ή/και να επιλύει συναφές ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος (λ.χ. ΣτΕ 1438/2018)

Αλυσιτέλεια του προδικαστικού I

- Ερώτημα αφορά όχι στη συγκεκριμένη υπόθεση, αλλά σε άλλες διαφορές που (ενδεχομένως) εκκρεμούν ενώπιον του ΤΔΔ (λ.χ. ΣτΕ 761/2014)
- ΤΔΔ έχει παραλείψει να εκφέρει ορισμένη (πραγματική ή νομική) κρίση, αναγκαία για τη θεμελίωση της λυσιτέλειας, λ.χ. κρίση περί συνδρομής στοιχείων απαραίτητων για την υπαγωγή (της περίπτωσης) του προσφεύγοντος στον κανόνα δικαίου (ΣτΕ Ολομ. 1841/2013 – ΣτΕ 102/2015 εν συμβ. με χρήσιμες σκέψεις για την ερμηνεία/εφαρμογή του κανόνα)

Αλυσιτέλεια του προδικαστικού II

- Το τιθέμενο ζήτημα δεν ανακύπτει στη συγκεκριμένη υπόθεση, ενόψει του περιεχομένου του δικογράφου, το οποίο δεν περιλαμβάνει σχετικό λόγο ή ισχυρισμό (ΣτΕ 761/2014 σκ. 13)
- Ερωτήματα τα οποία ερείδονται επί εσφαλμένης κρίσης/εκδοχής ως προς την εξουσία/δικονομική δυνατότητα του ΤΔΔ να ενεργήσει με ορισμένο τρόπο, λ.χ. να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την προσβαλλόμενη πράξη κατά την ουσία της (ΣτΕ 177/2015) ή ως προς ορισμένη νομική πλημμέλειά της (ΣτΕ 1438/2018 - άρ. 79 παρ. 5 ΚΔΔ για φορολογική προσφυγή)

Αλυσιτέλεια του προδικαστικού III

- Ερώτημα που στηρίζεται σε εκδοχή ως το περιεχόμενο ή/και την αιτιολογία της προσβαλλόμενης πράξης, η οποία, όμως, δεν αποδεικνύεται ακριβής και αληθής, με βάση τα οικεία στοιχεία του φακέλου (ΣτΕ 3715/2015)
- Αν περισσότερα τιθέμενα ερωτήματα, κάποια ενδέχεται να καθίστανται αλυσιτελή, συνεπεία της περιεχομένου της απάντησης του ΣτΕ σε ένα από τα υποβληθέντα ερωτήματα (λ.χ. ΣτΕ 2282/2014, 210/2015 εν συμβ.)

Λυσιτέλεια IV - Ενωσιακό δίκαιο

- Πρέπει να υπάρχει επαρκής σύνδεσμος με το ενωσιακό δίκαιο στη συγκεκριμένη υπόθεση (λ.χ. ΣτΕ 1438/2018)
- Συντρέχει καταρχήν σε υποθέσεις ΦΠΑ, ειδικών φόρων κατανάλωσης, δασμών και ΚΒΣ/λογιστικών στοιχείων (σχέση με με ΦΠΑ) – Καταρχήν όχι σύνδεσμος στη φορολογία εισοδήματος
- Εάν λόγος προσφυγής ερείδεται σε γενική αρχή ενωσιακού δικαίου (ή διάταξη Χάρτη ΘΔΕΕ), μη δυνάμενη να εφαρμοσθεί, λόγω έλλειψης συνδέσμου, εξετάζεται ο λόγος και με βάση τον αντίστοιχο, τυχόν υφιστάμενο, κανόνα της ΕΣΔΑ ή του ημεδαπού δικαίου (ΣτΕ 351/2019 επταμ. – ερμηνεία άρ. 79 παρ. 5 ΚΔΔ) – Δυνατότητα αναδιατύπωσης ερωτήματος

Διατύπωση ερωτήματος

- Ερώτημα διατυπώνεται, κατά τρόπο ορισμένο, σαφή και συνοπτικό, ως ζήτημα ερμηνείας συγκεκριμένων κανόνων δικαίου (αν διατυπώνεται ως ζήτημα εφαρμογής, μπορεί να ανακύψει ζήτημα παραδεκτού)
- Πάντως, δυνατότητα αναδιατύπωσης από ΣτΕ (όπως πράττει και ΔΕΕ)
- Όχι αναγκαίο να λάβει το ΤΔΔ θέση επί της προσήκουσας λύσης, αλλά τούτο είναι σκόπιμο προς το συμφέρον της δικαιοσύνης (σκεπτικό – επιχειρήματα)

Απόφαση ΣτΕ - Διατακτικό

- Είτε «Επιλύει τα (λυσιτελώς) τιθέμενα ζητήματα» είτε επαναλαμβάνεται/αποδίδεται ευσύνοπτα η δοθείσα στο σκεπτικό ερμηνεία (στυλ ΔΕΕ)
- Κανόνας: κατόπιν επίλυσης των θεμάτων, η υπόθεση παραπέμπεται στο ΤΔΔ για περαιτέρω εκδίκαση και έκδοση οριστικής απόφασης
- Εξαίρεση: το ΣτΕ διακρατεί την υπόθεση και αποφαινεται επί του ενδίκου βοηθήματος/μέσου, για λόγους οικονομίας της δίκης (ΣτΕ 1440/2018 – επιλυθέν ζήτημα αφορά στο μοναδικό λόγο έφεσης/προσφυγής, που κρίνεται νόμω αβάσιμος – νοητή ανάλογη προσέγγιση για απαράδεκτο βοήθημα)